

Душан Пророковић

Институт за међународну политику и привреду, Београд

УНУТРАШЊИ ДИЈАЛОГ О КОСОВУ: ДЕСЕТ ОБЈАШЊЕЊА И ДЕСЕТ ПРЕДЛОГА

Сажетак

Током 2017. године почео је „нови круг“ реактуализације „косовског питања“ и својеврсног убеђивања јавности да је неопходно чинити даље уступке према косовско-метохијским Албанцима од стране званичног Београда. Овакви ставови су, најчешће, и од стране бројних иностраних званичника и од стране појединих српских политичара правдани потребом да се убрзају „интеграције Србије у ЕУ“. Отприлике, то је разрада такозваног Ишингеровог плана из 2007. године. Насупрот овим тврдњама, анализа текућих трендова у међународним односима кроз призму не само националне безбедности и националних интереса, већ и регионалну безбедносну динамику, као и сагледавање „косовског питања“ из угла реалистичке школе мишљења, говори нам како Србија мора прекинути са једностраним уступцима и водити комплексну политику која изискује потпуно одбацавање Ишингеровог плана. Рад се састоји из четири дела. У првом је описана потреба да се отвори такозвани „унутрашњи дијалог“ и направљен је критички осврт на тај процес. У другом делу је образложено десет аргумената у прилог одбијања Ишингеровог плана, док је трећи део посвећен изношењу десет предлога како дефинисати нову „косовску политику“ Владе Републике Србије. Четврти део представљају закључна разматрања.

Кључне речи: Косово, Србија, унутрашњи дијалог, Ишингеров план, ЕУ

1. УВОД: ЧЕМУ УНУТРАШЊИ ДИЈАЛОГ?

Код поборника „рационалног избора“ о Косову се често говори као о „терету на леђима“ или „омчи око врата“. Да погледамо из угла реалистичке теорије (или школе мишљења) како стоје ствари по том питању. У компаративној политикологији не може се пронаћи нешто слично процесу који је код нас назван „унутрашњим дијалогом о Косову и Метохији“, мада се могу пронаћи сличности српско-албанског спора са бројним другим територијалним и међуетничким сукобима, како данас, тако и кроз историју²⁷. Народи се не одричу културног наслеђа, идентитетских вертикала и историјског памћења. Када то учине, онда престају да буду народи. Државе се не одричу територије, ресурса и стратегијске дубине. Када то учине, онда престају да буду државе. Ахмет Давутоглу (Ahmet Davutoğlu) објашњава да се, како због унутрашње стабилности државе, тако и због њеног позиционирања у међународним односима, морају узети у обзир „историјска и географска дубина“. При томе, историјска дубина „се заснива на поимању места (простора). Историјска дубина омогућава нам да продремо у дух догађаја, а географска дубина да продремо у слојеве материјалног простора у коме се тај дух отелотворио. Пре свега, покушај да се утврди међународни положај друштва, који је тешко ограничити према географском положају у односу на њихово историјско и актуелно поље утицаја, смешта ову двострану дубину у центар аналитичког и систематског гледишта. Анализа лишена историјске дубине повлачи са собом непрекидани низ појава који је тешко повезати, а анализа лишена географске дубине доводи до површних уопштавања која макро и микро ниво није у стању да повеже“²⁸. Због тога и нема примера других и туђих „унутрашњих дијалога“. Није познато да иједан Јеврејин живи у Гази, нити да иједан Грк живи у Киренији (ова паралела је у контексту неколико пута поновљеног питања: Колико Срба живи у Штимљу?), па „унутрашњег дијалога“ није било нити у Израелу, нити на Кипру²⁹.

Наравно, због низа разлога народ (или шира јавност) мора сагледати одређени историјски тренутак и са критичког становишта. Без сагледавања и разуме-

27 Paul R. Hensel, Gary Goertz, Paul F. Diehl, “The Democratic Peace and Rivalries”, *Journal of Politics*, Vol. 64, 2000, стр. 1173–1188; Simon Tisssdal, “This dangerous new world of self-interested nations”, *The Guardian*, 22 September 2010, Интернет, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2010/sep/22/frozen-conflict-spreads-across-globe>, 10/03/2018.

28 Ахмет Давутоглу, *Стратегијска дубина*, Службени гласник, Београд, 2014, стр. 33.

29 За податке о Гази погледати: Neve Gordon, *Israel's Occupation*, University of California Press, Los Angeles, 2008, стр 9-14. О развоју „кипарске кризе“ и пресељавању становништва више у: Hataş Mete, *Beyond Numbers: An Inquiry into the Political Integration of the Turkish 'Settlers' in Northern Cyprus*, PRIO Report, No. 4, PRIO Cyprus Centre, Oslo: Nicosia, 2005.

вања сопствених грешака нема ни одговора, па самим тим ни стратегија за будућност. Исто као што држава (са својим институцијама) непрекидно мора упоређивати потенцијале моћи (политичке, економске и војне) са супарницима и тражити најбезболније путеве за отклањање изазова, ризика и претњи. Али се и једно и друго чине на другачији начин. Не овако како се то у српским политичким круговима радило од 2008. године.

2. ДЕСЕТ АРГУМЕНАТА У ПРИЛОГ ОДБИЈАЊА ИШИНГЕРОВОГ ПЛАНА

Србија је од 2008. године у континуитету чинила уступке албанској страни. Или још тачније: водећим западним државама. Иза пароле „Европа нема алтернативу“ сакрила се политика „пузајућег признавања Косова“, онако како је дефинисано Ишингеровим планом још у децембру 2007. године³⁰. До 2018. године остало је само да лажна држава Косово добије столицу у УН и да процес легитимизације и својеврсне легализације њеног статуса у међународним односима буде заокружен. То што Србија и формално неће признати ту „државу Косову“ никога међу албанским лобистима претерано не брине. Зато се то од српских политичара није ни тражило. Али је зато тражено да се поведе „унутрашњи дијалог“. Јасно је и због чега. Зато што он треба да резултира управо тим решењем. Српске власти су више пута саопштиле да „Косово никада неће признати“, али ће зато новим „свеобухватним споразумом“ (који је обавеза после потписаног првог Бриселског споразума) одустати од „блокирања Косова“ приликом пријема у међународне организације.

Покушаји да се у расправу са међународним факторима уведе идеја поделе Косова и Метохије је доживела фијаско. Контакт група је још 2006. године донела закључак о „будућем статусу Косова“ који се темељи на „три не“ (не враћању на статус из 1999. године, не подели и не припајању Косова другој држави)³¹. Са једне стране, на овој полазној основи је и Ахтисари зидао своју грађевину. А на Ахтисаријевом плану је утемељена цела „уставна конструкција Косова“³². Са друге стране, Контакт група је креирала и бројне друге одлуке током кризе у Југославији и био би велики преседан да одустану од ове. Јер, ако она не важи, поставља се питање важе ли и неке друге. Распакује се цео „југословенски пакет“, а на то у овом тренутку међу „великим играчима“ нико није спреман.

30 Душан Пророковић, *Косово: међуетнички и политички односи*, Геополитика, Београд, 2011, стр. 234-257.

31 Исто, стр. 221-230.

32 Целокупан текст Ахтисаријевог предлога, као и пратећа анализа тада предложених решења може се пронаћи у: Aleksandar Mitić (ED.), “Ahtisaari's Doomed Proposal: Lessons from UN envoy's failed 'supervised independence' plan”, *Kosovo Compromise*, Belgrade, 2008, доступно на: <http://www.kosovocompromise.com/cms/item/charts/en.html?id=16>, приступљено 24/02/2018.

Покушаји да се представи некакво „оригинално решење“ попут реалне уније и сличних којештарија нису вредни ни коментара. У крајњој линији, они могу само послужити да се српској јавности замажу очи, како би „Република Косово“ постала чланица УН. Јер, цео наш унутрашњи дијалог није о „рационалним опцијама“ које имамо, већ о Ишингеровом плану. Да ли ћемо се са тим сагласати или се супротставити? Десет је разлога зашто против тога треба бити:

1. Структура светског политичког система се трансформише. Она већ пола деценије више није једнополарна. Загазили смо у фазу мултиполарности. Легитимизација статуса водећих (великих) сила ће потрајати, вероватно ће донети и нове ратове у неколико региона, али је тај процес неповратан³³. Државе БРИКС-а и бројне регионалне силе, које не само да нису признале „Републику Косово“, већ су подржавале Србију у бројним међународним форумима – добијају сасвим нову улогу. Србијански аутошовинисти подвлаче како је „Милошевић преспавао пад Берлинског зида“. Не бих да пољемишем са овом тезом, већ само да скренем пажњу да се данас дешавају много крупније промене у међународној политици. Ово није „пад једног зида“, већ глобални земљотрес. Дугорочно решење за Косово треба тражити када „земљотрес“ прође.

2. Западни монолитни блок више не постоји. Пре свега две деценије било је другачије. Уз изузетак Грчке, која је невољно (и све су прилике - под притиском) следила НАТО 1999. године, сви остали су кренули у кампању против СР Југославије са пуно елана. НАТО је био јединствен као у време Хладног рата. Данас су пукотине између НАТО и ЕУ све видљивије. Немачка и Француска желе да буду независан пол у мултиполарном свету³⁴. САД им ту тежњу оспоравају. И такво стратешко усмерење ће бити настављено. Да ли ће сукобљавања НАТО и ЕУ бити ниског или високог интензитета, каквим ће се средствима водити и који су могући епизоди, ствари су које немају везе са овим излагањем. Важно је подвући да се за геополитичко позиционирање отвара неки маневарски простор. Притиска какав смо видели 1998-99, па затим 2007-08. године више једноставно не може бити. Најгоре смо прегрмели. И када до сада нисмо посустали, било би и штетно и глупо то чинити у садашње време.

3. „Република Косово“ је скуп и неуспео пројекат. Уколико упитамо било кога из Брисела или Вашингтона: шта сте за десет година урадили на Косову?, добићемо одговор: зауставили смо рат! Рат је завршен 1999. године, а „независност“ проглашена 2008. То није одговор, већ изговор. На Косову само формално постоје институције; корупција цвета, новац нарко-картела

33 О теми мултиполарности и трансформацији структуре светског политичког система више у: Душан Пророковић, *Ера мултиполарности*, Службени гласник, Београд, 2018.

34 Исто

се успешно пере, број цихадиста се повећава геометријском прогресијом, а економски и социјални параметри указују да је то „црна рупа Европе“³⁵. Косовско-метохијски Албанци су прогласили „државу“; признале су је готово све западне земље, делимично су легитимизовали свој статус у међународним односима, а стање је горе него раније. Унутрашња политичка динамика на Косову „иде својим током“, и ништа се у том погледу неће променити ни ако Албанци добију другу чланицу УН. Осим што ће безбедност Србије бити још више угрожена. Тада ће та и таква „Република Косово“ наступати са другачијих позиција, што може да званичном Београдуствара бројне проблеме.

4. Косово није „*sui generis*“. Два последња примера, из ирачког Курдистана и шпанске Каталоније то недвосмислено показују. А биће још оних који ће се позивати на косовски преседан³⁶. Ово је важно за Србију, јер како се буде умножавао број оваквих примера, тако ће се обликовати тенденција у светској политици да се усклади неко свеобухватно решење. Велике силе воле контролисани хаос. Наравно, када га оне саме контролишу. Али је неконтролисани хаос претња и за њих. Зато треба одржавати позицију и стрпљиво чекати тренутак. То што Каталонци покушавају да направе паралелу отвара и простор за наше реаговање према ЕУ. На то Брисел треба стално подсећати. Исто као што Турцима треба предочавати паралелу коју покушавају да повуку Курди.

5. ЕУ је у најдубљој институционалној, политичкој и економској кризи још од оснивања. Велика Британија ју је већ напустила, а нова стратешка сукобљавања се распламсавају. Када ће се и како ова криза превазићи за сада се уопште не назире! Нема никаквог смисла „трампити Косово за ЕУ“. Чак ни када би Србији данас гарантовали пуноправно чланство, а не само пружили обећање о некој 2025. години у оквиру помпезно најављене „Стратегије ЕУ за Западни Балкан“. Улазак у ЕУ је скопчан са неизвесношћу, а не са извесношћу. И да наше интеграције нису условљене „припуштањем Косова у УН“ о томе би требало отворити широку стручну дебату.

6. Актуелизација нових изазова, ризика и претњи, пре свега мигрантске кризе, али и погоршавања политичког и економског амбијента у југоисточној Европи индукованог ескалацијом америчко-руског сукоба, узроковала је зближавање Србије са Румунијом, Бугарском и Грчком (Балканска четворка или Б-4). Овај нови оквир је значајно повољнији за нас од западнобалканског. На њему треба интензивно радити због низа разлога, између осталог и косовског питања. Унутар Б-4 само је Бугарска успоставила дипломатске од-

35 Јелена Георгијевна Пономарјова, *Разбојничка држава*, Evro Book, Београд, 2017, стр. 179-250.

36 Peter Terem, Peter Rosputinský, “Legal and Political Aspects of the Kosovo’s Unilateral Declaration of Independance“, In: Dušan Proroković (Ed.), *Kosovo: sui generis od precedent in international relations*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2018, стр. 91-107.

носе са Приштином. На тзв. Западном Балкану, скоро сви (изузимајући Сарајево, а и то захваљујући блокади Бањалуке). Нова субрегионална иницијатива јача положај Србије; у њу треба инвестирати и обликовати је као другу „регионалну столицу“ на којој ћемо седети. Тиме се „регионални притисак“ амортизује, а уцењивачки капацитет косовских Албанаца опада³⁷.

7. Све већа важност нових изазова, ризика и претњи на глобалном нивоу такође уводи у дневни ред међународних организација сасвим нове теме. Илустративно објашњено, данас су приоритетне теме оне које су пре двадесет година биле на десетом месту. Тероризам и религијски фундаментализам, на пример. Процеси који се одигравају на Косову претварају ово подручје у „део проблема“ за међународну заједницу. Косово, онакво какво је данас, је „извозник изазова, ризика и претњи“ за целу Европу. То се неће решити чланством у УН, већ активном политиком и серијским потезима које треба предузимати³⁸. У том погледу, Србија постаје партнер за међународне актере, пре свега за оне велике силе којима је у интересу стабилизација Балкана. Много значајнији смо партнер ако се постојећи статус „Републике Косово“ одржи, без нових уступака.

Такође, о тим новим изазовима, ризицима и претњама треба често говорити у УН. Не (само) током редовних извештаја шефа УНМИК-а на СБ УН, већ сваком приликом када се расправља о тероризму, различитим облицима радикализма, енергетској безбедности итд. Тако се ова питања институционализују у најважнијој међународној организацији и постепено учвршћују аргументи зашто „Република Косово“ никада не треба да постане чланица УН (исто као што су западне и поједине исламске земље темељно поткопавале позицију Србије још од 1992. године институционализацијом приче о „српској кривици“ и чак „геноцидним намерама“, па су бомбардовање седам година касније извеле као „логичан наставак свега“, и још оптужиле Русију и Кину да их ометају у одбрани људских права). Међународне организације имају своју бирократску инерцију и логику рада, и у том контексту је неопходно стално пратити дневни ред и објашњавати шта се дешава на Косову. А дешава се много тога што је претња међународној безбедности.

8. Када већ говоримо о међународним организацијама, а посебно УН, треба обратити пажњу на „фактор Русија“. Када велике силе заузму „спољнопо-

37 О неопходности оваквог приступа писано је подробније у закључним разматрањима монографије: Душан Пророковић, *Геополитика Србије: положај и перспективе на почетку 21. века*, Службени гласник: Геополитика, Београд, 2012.

38 Према: Бориша Лечић, „Актуелне миграције ка Европи и проблем тероризма“, *Култура полиса*, посебно издање, 2017, стр. 95-116; Милован Р. Суботић, „Исламистички екстремизам као парадигма верски фундираног насиља“, у: Љубиша Деспотовић, Веселин Конатар (ур.), *Поља геополитике*, Култура полиса, посебно издање, Нови Сад, 2016, стр. 215-230.

литички курс“, тешко и споро га мењају. Русија је превише инвестирала у „одбрану Косова“ у бројним међународним форумима. Још од октобра 1998, када је спречила први покушај доношења одлуке СБ о интервенцији против СР Југославије. Владимир Путин је инвестиције увећао неколико пута. Од 2007. године поготово. Русија је тада, од јуна до августа, шест пута блокирала покушаје САД да „прогурају амандмане“ на резолуцију 1244 и фактички напишу нову, којом ће бити растумачено како Албанци имају право на референдум³⁹. Даљим попуштањем на Косову, Србија ће ући у проблем са Русијом. Владимир Путин је давно престао да понавља како ће се „Русија сложити са сваким решењем које предложи Србија“. Имајући у виду текућа дешавања у међународној политици и притисак САД на Русију источноевропским вектором, попуштање Србије је изазов за Москву. Не највећи, нити у било ком погледу пресудан, али свакако изазов који им квари рачуницу и дугорочне планове на Балкану.

9. Политичка динамика је већ споменута, а треба још додати да су уочљива жестока превирања међу албанским политичким партијама. Садашњи тренутак је драматичнији од оног средином деведесетих година, када су ликвидирања политичких првака постала уобичајена (због међуалбанског сукоба који је на крају изнедрио терористичку ОВК као најзначајнију политичку снагу). Све чешћа нераумевања Албанаца и међународних фактора, као што је последње о формирању специјалног суда за процесуирање злочина ОВК, узрокују раст тензија и нове конфронтације. Албанци још увек „дувају у једну тикву“ када је у питању њихов однос према Београду, али се радикализацијом њиховог унутрашњег сукоба или сукоба албанских првака са западним службама и то може лако променити. Макар за мало и макар на кратко. И ту ће се отворити простор да радимо на различите начине. Уосталом, не би нам био први пут. Имамо дуго искуство у таквом послу. Не треба очекивати велике резултате, али ово је и један од разлога због чега не треба правити даље уступке.

10. На крају, треба истаћи и да је процес депопулације Косова итекако уочљив. Са једне стране, међу косовско-метохијским Албанцима почиње да преовладава тренд који је пре петнаестак година захватио сународнике из Албаније, а пре 7-8 оне из Македоније. Број новорођених по жени се континуално смањује⁴⁰. Са друге стране, очајан социјално-економски амбијент и

39 Душан Пророковић, *Косово: међуетнички и политички односи*, Геополитика, Београд, 2011, стр. 221-230.

40 Vladimir Nikitović, “The End of Democratic Transition in Kosovo: Does the meaning of the population factor change?“, In: Dušan Proroković (Ed.), *Kosovo: sui generis od precedent in international relations*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2018, стр. 299-320.

бесперспективност терају млађи свет у емиграцију. Према различитим подацима који су укрштани претходних месеци, претпоставља се да број становника Косова не прелази 1,1 милион. И њихов број ће се смањивати, као што се смањује у Албанији, земљи са највећим релативним опадањем популације у нашем делу Европе. Нема више популационог притиска који поспешује територијални експанзионизам. Такође, структурне промене у привредном систему показују да се на Косову одиграва прогресивна урбанизација, са свим последицама које такав процес доноси. То већ данас више није оно пољопривредно друштво од пре четврт века, мотивисано ка куповини или отимању нових обрадивих површина и пашњака. Са те стране нема претње за Србију (или је она значајно мања него пре само две деценије), па нема ни разлога за тражење „брзог решења“ и „историјско разграничење“ како се „Албанци не би проширили до Ниша“. Тај аргумент отпада. Или у контексту питања из увода: наставком текућих трендова за две деценије у Штимљу неће живети нико млађи од 40 година! Албански територијални експанзионизам ће се темељити на њиховој потреби да прошире „стратегијску дубину“ сопственог етнопростора, а не да освоје „нови животни простор“. А ту онда долазимо до сасвим другачије калкулације када говоримо о српско-албанским односима.

3. ДЕСЕТ ПРЕДЛОГА ЗА ВОЂЕЊЕ „КОСОВСКЕ ПОЛИТИКЕ“ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Када све ово имамо у виду, те се сложимо са тезом да на Косову и око Косова више не треба чинити никакве уступке, постаља се питање: какву политику водити? Проблем Косова је мултидимензионалан, па је зато неопходно водити и такву (сложену) политику. Наравно, имајући у виду и све притиске који долазе са Запада (а који су усмерени да се финални споразум потпише до првог квартала 2019. године). Десет је мера које се морају синхронизовано предузимати (опет, имајући у виду реалистичку школу мишљења и до сада преузете обавезе од стране различитих владајућих гарнитуре у Београду, од средине деведесетих од 2017. године):

А. Инсистирати на испуњавању до сада преузетих обавеза. Колико тога треба Албанци да примене, а шта су урадили? Зашто потписивати нове споразуме када се постојећи не примењују? Такође, инсистирати на „српском тумачењу“ до сада договореног. Није у питању, на пример, само формирање ЗСО, већ и то да ова конфигурације не може бити невладина организација. Ова мера подразумева и престанак давања двосмислених изјава, попут констатација председника Вучића да је могуће чланство „Косова у УН“ под од-

ређеним условима. Такви иступи само охрабрују Албанце да неиспуњавају ништа од потписаног.

Б. Фокусирати се на имовинска питања. Од 1999. године и успостављања ПИВ (на чијем челу бејаше Зоран Анђелковић) безброј пута је покушавано са овим, али се увек улазило у бирократске лавиринте и накарадна тумачења сложеног правног оквира на Косову од стране међународних званичника, те су резултати изостали. То се чинило због непостојања политичке воље да се имовинска питањатемељно размотре. Са друге стране, честе промене владајућих гарнитуре у Београду, уз пратећа попуштања на Косову, утицале су да периодично ово питање са листе приоритетних склизне у категорију другоразредних. Имовинска права су неотуђива, било да се ради о приватној, државној или црквеној својини. Снажним притиском у овом смеру се и добија на времену. Даљи преговори (ако их буде) морају бити искључиво о имовинским питањима. Ту брзих решења неће бити, што је за нас добро, јер треба предузимати и остале мере.

В. Конструктивно и добронамерно Албанцима треба понудити да учествују у заједничким инфраструктурним пројектима који ће бити финансирани кроз формат „16+1“, као и у решавању питања енергетске безбедности (уз припајање на Турски ток, најављени Посејдон или обновљени Јужни ток). Уколико то не буду решавали у договору са Београдом, косовско-метохијски Албанци ће остати изоловани. Други начин за сарадњу са Кином и Русијом по овим питањима за њих не постоји. Они, наравно, могу одбити понуду и потврђивати своју лојалност САД, али то треба „држати на столу“, јер нити ће на Косово стићи инвестиције са других страна, нити ће моћи дугорочно да решавају питање енергетске безбедности без припајања на стратешки цевовод који ће пролазити територијом Србије.

Г. Јасно и недвосмислено треба одбацити Ишингеров план. То је угаони камен у постављању Србије. Све док се по кулоарима шпекулише о његовим модификованим верзијама, тема свих наших разговора је како „убацити Косово“ у УН. Експлицитним одбацивањем Ишингеровог плана преговарачки простор се шири и ствара амбијент за дефинисање новог дневног реда.

Д. Непрестано тражити од албанске стране њихов компромисни предлог. По дефиницији, компромис се прихвата када су ставови исувише супротстављени и то као једино могуће решење. Али, компромис је врста решења конфликта код кога обе стране бивају потпуно, делимично или половично задовољне решењем. Истина је да Албанци и не размишљају о компромису. Они могу (привремено) пристати на неке уступке, које ће онда у пракси избегавати да спроведу и њихово извршење пролонгирати унедоглед. Где је код њих „унутрашњи дијалог“? Ни са каквим новим компромисним предло-

гом Београд не треба да излази док га не чује из Приштине.

Ђ. Када је о ЕУ реч, тражити од Брисела „мапу пута“ за чланство Србије у ЕУ без Косова у УН. Не може процес евроинтеграција бити условљен прихватањем Ишингеровог плана. То није био услов ниједној другој држави – кандидату за пријем у ЕУ. На крају, ако Србија јасно одбаци Ишингеров план, ЕУ мора размишљати о новом интеграционом оквиру за Србију. Друга опција је да Србија тражи пријем у ЕУ у својим уставним границама. Јесте, део чланица ЕУ је признао „Републику Косово“, можемо се договарати о деловању Београда и Приштине у институцијама ЕУ, али не и о чланству Косова у УН. У другој варијанти ће бити занимљиво видети постављање Шпаније и Кипра (донекле и Румуније, Грчке и Словачке). Посматрано из ове перспективе, није сигурно да би „паралелни колосек“ Приштине у евроинтеграцијама резултирао и засебном столицом у ЕУ. И ту би се морао тражити оригиналан оквир. Али, у тим околностима би Србија била крајње конструктивна. Чак да буде медијатор у преговорима Приштине са Мадридом и Никозијом. Да ту пронађемо решење, поштујући наше пријатеље из ЕУ чланица и уважавајући интересе комшија Албанаца. Уколико ЕУ не прихвата ниједан од понуђена два модела, Србија остаје на еквидистанци, сарађује са ЕУ у постојећем формату, који још може бити унапређен низом уговора (од Шенгенског, до Даблинског споразума, где бисмо првим нешто добили, другим нешто изгубили, али смо у таквој позицији). Правну основу за такав наступ даје договор Макрон-Ердоган из 2018. године и идеја да Турска добије „специјални статус“ за сарадњу са ЕУ. Ако Турска добија „специјални статус“ као важан чинилац регионалне безбедности у Источном Медитерану, онда га може добити и Србија као незаобилазан фактор регионалне безбедности на Балкану.

Е. Паралелно са предлозима ка ЕУ покренути питање рада ЕУЛЕКС-а. То се пре или касније мора учинити, без обзира на цену коју ћемо (краткорочно) платити у виду притисака и понеке претње. Неред и брљотине на Косову делимично потичу и од корумпираности и неспособности ЕУЛЕКС-а. Та мисија није испунила своју сврху. Са једне стране, тако се врши латентан притисак на евробирографију у фази разматрања наших предлога. Са друге стране, то је пут ка враћању целог процеса у УН. ЕУЛЕКС је на Косово уведен саопштењем генералног секретара УН. Истим таквим путем се може и укинути. УНМИК је остао присутан. За овај сценарио се релативно лако налазе савезници у УН. Исто као што се за расправу о раду ЕУЛЕКС-а могу наћи управо запослени у овој мисији који су се претходних година свачега нагледали и о томе оставили доказе који су изазвали афере и истраге.

Ж. Покушај враћања целокупног процеса у УН треба такође да прати и

конструктиван предлог о „коначном решењу“ (ма шта се под овим подразумевало) у формату међународне конференције. Распад Југославије је дубоко интернационализован процес, а косовска криза се без учешћа великих сила не може решити. Најлогичније је да то буде у формату СБ УН, односно пет сталних чланица. УН се баве Косовом још од почетка деведесетих, имају дугу традицију по том питању. Такође, оријентација ка тражењу компромисног решења на Косову и Метохији је корисна и ради успостављања преседана по ком би се тражила компромисна решења за друге сличне кризе. Како на Балкану, тако и у другим деловима света. То ће за УН структуре деловати прихватљиво, без обзира што ће три сталне чланице СБ у првом тренутку чинити све да овај предлог опструишу. Опструкције последњих пет година им се нису исплатиле. Однос снага у свету се променио.

3. Током вођења вишесмерне политике, неопходно је чинити све како би се број земаља које су признале „Републику Косово“ смањио. Прво, тако се обесхрабрују нови кандидати да Косово признају. Друго, психолошки ефекти повлачења признања су јако важни. Процес успостављања дипломатских веза са Приштином је потезом Суринама постао реверзибилан. Иначе, приликом признавања Косова је било свега и свачега у разним земљама. Албанци су махали неким признањима, али како је до њих дошло остаје дискутабилно и до краја неразјашњено. Зато се сви спорни случајеви (паушална процена је да их има најмање 10) морају испитати, извршити притисак на те државе, а за то затражити и помоћ Русије и Кине. Постоје и случајеви, попут Египта, где је признавање Косова извршено у другачијим околностима, током велике унутрашње кризе и под притиском Муслиманског братства. Данас је у Каиру све другачије, па о признавању Косова треба поново разговарати, и бити упоран у томе.

И. Стално држати могућност организовања статусног референдума Републике Српске отвореним. У Бањалуци ће, све су прилике, још неко време постојати расположење за такав подухват. Ова могућност није уперена против БиХ, нити ми својим понашањем желимо да правимо проблеме, већ се само Србија брани пред могућом одлуком о „уједињењу Косова и Албаније“. Албанци стално прете тим потезом, а нису ретки ни појединци из западних држава који размишљају како им то треба дозволити. То је начин за притискање Београда: ако нећете да „Република Косово“ легитимизује свој статус у међународним односима, пустићемо их да праве Велику Албанију! Па нека онда Срби виде шта ће!? Одговор на такву меру постоји, и без обзира колико се чинио радикалним и опасним, он се мора изнети. Зашто Албанци имају право да се уједињују, а Срби немају? То је начелно питање.

4. ЗАКЉУЧАК

На први поглед, неки предлози ће се чинити неизводљивим или неутемељеним. Да, они могу бити неизводљиви или чак неутемељени, али само због наших слабости. Предложене мере захтевају храбрости, много рада, добру поткованост аргумената, прилично дипломатске креативности и неколико ризика. Да ли смо способни да их изнесемо?

Судећи по стању у нашем институционалном апарату, као и зихерашком понашању оне тихе, конформистичке већине у нашој политичкој класи, уплашене да се заложи за било какав ризичан потез – сумњам. Али, треба имати у виду још две ствари. Прво, да највеће кризе и најтежа искушења порађају најхрабрије потезе. И друго, Срби су народ са дугом народотворном и нешто краћом, али ипак незанемарљивом државотворном традицијом. Претурили смо ми у историји много тога преко главе. Можемо претурити и ово. Ма колико се чинило тешко и опасно. Капацитети за вођење свеобухватније и одлучније политике свакако постоје. Питање је само да ли ће за тако нешто бити храбрости!? Дозвољавање Косову да постане чланица УН ће бити само и искључиво последица наше слабости. А такве одлуке не само да историјски коштају оне који их доносе, већ и уводе друштво у опасне турбуленције. Оне воде ка „политичким преломима“, који су често катастрофални, још чешће трагични, јер узрокују дугорочну унутрашњу дестабилизацију и трајну поларизацију. Треба их избегавати.

ЛИТЕРАТУРА

- Давутоглу Ахмет, *Стратегијска дубина*, Службени гласник, Београд, 2014.
- Лечић Бориша, „Актуелне миграције ка Европи и проблем тероризма“, *Култура полиса*, посебно издање, 2017, стр. 95-116.
- Пономарјова Јелена Георгијевна, *Разбојничка држава*, Evro Book, Београд, 2017.
- Пророковић Душан, *Геополитика Србије: положај и перспективе на почетку 21. века*, Службени гласник: Геополитика, Београд, 2012.
- Пророковић Душан, *Ера мултиполарности*, Службени гласник, Београд, 2018.
- Пророковић Душан, *Косово: међуетнички и политички односи*, Геополитика, Београд, 2011.
- Суботић Милован Р, „Исламистички екстремизам као парадигма верски фондираног насиља“, у: Љубиша Деспотовић, Веселин Конатар (ур.), *Поља геополитике*, Култура полиса, посебно издање, Нови Сад, 2016, стр. 215-230.

Gordon Neve, *Israel's Occupation*, University of California Press, Los Angeles, 2008.

Hensel Paul R., Gary Goertz, Paul F. Diehl, “The Democratic Peace and Rivalries“, *Journal of Politics*, Vol. 64, 2000, стр. 1173–1188.

Meté Hatay, *Beyond Numbers: An Inquiry into the Political Integration of the Turkish 'Settlers' in Northern Cyprus*, PRIO Report, No. 4, PRIO Cyprus Centre, Oslo: Nicosia, 2005.

Mitić Aleksandar (ED.), “Ahtisaari's Doomed Proposal: Lessons from UN envoy's failed 'supervised independence' plan”, *Kosovo Compromise*, Belgrade, 2008, интернет: <http://www.kosovocompromise.com/cms/item/charts/en.html?id=16>

Nikitović Vladimir, “The End of Democratic Transition in Kosovo: Does the meaning of the population factor change?“, In: Dušan Proroković (Ed.), *Kosovo: sui generis od precedent in international relations*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2018, стр. 299-320.

Terem Peter, Peter Rosputinský, “Legal and Political Aspects of the Kosovo's Unilateral Declaration of Independence“, In: Dušan Proroković (Ed.), *Kosovo: sui generis od precedent in international relations*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2018, стр. 91-107.

Tissdal Simon, “This dangerous new world of self-interested nations”, *The Guardian*, 22 September 2010, интернет: <https://www.theguardian.com/commentis-free/2010/sep/22/frozen-conflict-spreads-across-globe>

*Dušan Proroković*⁴¹

INTERNAL DIALOGUE ON KOSOVO: TEN EXPLANATIONS AND TEN PROPOSALS

Abstract

During 2017, a “new round” of re-activation of the “Kosovo issue” and a kind of conviction to the public that it is necessary to make further concessions to the Albanians from Kosovo and Metohija by the official Belgrade, were initiated. These views are, most often, and by numerous foreign officials, as well as by some Serbian politicians, justified by the need to speed up “Serbia's EU integration”. This is roughly the development of the so-called Ischinger Plan from 2007. Contrary to these statements, the analysis of current trends in international relations through the prism of not only national security and national interests, but also regional security dynamics, as well as the examination of the “Kosovo issue” from the point of view of the realistic school of thought tells us that Serbia must break with unilateral concessions and lead a complex policy that requires a complete rejection of the Ischinger Plan.

The paper consists of four parts. The first one describes the need to open the so-called “internal dialogue” and includes a critical review of this process. The second part explains ten arguments in favor of rejecting the Ischinger Plan, while the third part is dedicated to exposing ten proposals on how to define the new “Kosovo policy” of the Government of the Republic of Serbia. The fourth part includes final considerations.

Key words: Kosovo, Serbia, internal dialogue, Ischinger plan, EU

---

41 Dr. Dušan Proroković, Scientific Researcher at the Institute for International Politics and Economy, prorokovic@yahoo.co.uk